

УДК 343.125

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.24.344436>

В. А. Перець,

аспірант кафедри кримінального
права Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ЩОДО СПОСОБІВ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ ПРИ КОНСТРУЮВАННІ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ З АЛЬТЕРНАТИВНИМИ ОЗНАКАМИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ

Розкрито теоретичні засади класифікації одиничних кримінальних правопорушень, визначено місце та особливості альтернативних складів у системі кримінального права. Автор аналізує підходи вітчизняних і зарубіжних учених до визначення сутності альтернативності в межах складу кримінального правопорушення, акцентуючи увагу на її змістовному наповненні, структурних характеристиках і нормативному закріпленні. У ході дослідження встановлено, що в сучасній кримінально-правовій доктрині відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття «склад з альтернативними ознаками», що зумовлює неоднозначність у правозастосовній практиці. Обґрунтовується необхідність чіткого розмежування між альтернативними діяннями в диспозиції статті та самотійними складами кримінальних правопорушень. Розглядаються ключові умови, за яких можлива реалізація конструкції альтернативного складу, зокрема: єдність суб'єкта кримінального правопорушення, однорідність форм вини, спільність мотиву і мети, а також рівнозначність суспільної небезпеки окремих альтернативних діянь. Зроблено висновок про доцільність формалізації загальних критеріїв побудови складів з альтернативними ознаками, що дозволить підвищити рівень юридичної визначеності, забезпечити єдність правозастосування, запобігти помилковій кваліфікації та гарантувати дотримання принципу законності. Запропоновані теоретичні положення можуть бути використані як у науковій діяльності, так і в практиці досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, що дозволить виділити єдині критерії та принципи кваліфікації діянь.

Ключові слова: альтернативні ознаки; одиничне кримінальне правопорушення; продовжуваний злочин; множинність кримінальних правопорушень; склад кримінального правопорушення.

Постановка проблеми. Усі одиничні кримінальні правопорушення, передбачені Кримінальним кодексом України (далі – КК), розглядаються як окремі склади кримінальних правопорушень. Кожен із цих складів має свої

особливості та специфіку, що дозволяє класифікувати їх у межах теорії кримінального права. Аналіз наукової літератури показує, що більшість дослідників одностайно поділяють ці правопорушення на дві основні категорії: прості та складні (або ускладнені). Термін «простий» в українській мові означає елементарний за складом і однорідний¹.

Зазвичай основою такого поділу правопорушень є законодавча конструкція відповідного складу кримінального правопорушення. Зокрема, зазначається, що деякі склади мають таку особливість, коли вираження законодавчої думки ускладнюється низкою додаткових обставин. Це ускладнення може стосуватися як окремих ознак, що характеризують різні елементи складу правопорушення (об'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони), так і всього складу в цілому. Їх поділяють на дві групи – прості та складні (або ускладнені)².

Крім того, М. І. Бажанов, визначаючи поняття ускладнених кримінальних правопорушень, відносить до них ті одиничні кримінальні правопорушення, які характеризуються складнішою структурою складу порівняно з простими одиничними правопорушеннями³.

Таким чином, відповідно до вищезазначеної класифікації, одиничні кримінальні правопорушення з альтернативними ознаками, що є предметом цього дослідження, слід віднести до групи простих одиничних кримінальних правопорушень⁴. Специфіка цих правопорушень полягає в тому, що вчинення будь-якого з діянь, передбачених у диспозиції відповідної статті Особливої частини, утворює закінчений склад кримінального правопорушення.

Описуючи об'єктивну сторону як один з обов'язкових елементів складу, законодавець зазначає різні за змістом ознаки, які не утворюють сукупність

¹ Академічний тлумачний словник (1970–1980) в одинадцяти томах URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 01.06.2025).

² Зінченко, І. О., Тютюгін, В. І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: монографія. Харків: ФІНН, 2008. С. 25–26.

³ Бажанов М. І. Множинність злочинів за кримінальним правом України. Харків: Право, 2000. С. 14.

⁴ Шевченко Є. В., Перець В. А. До питання про види складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками. *Економічна теорія та право*. № 3 (58) 2024. С. 58.

правопорушень. До таких складів належать ті, де об'єктивна сторона має альтернативні ознаки. Таким чином, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, що ґрунтується на альтернативних діях, складається з учинення діянь, передбачених законом, які різняться між собою за зовнішніми характеристиками.

У цій статті автор має на меті дослідити одиничні кримінальні правопорушення з альтернативними ознаками, визначити змістовне наповнення таких ознак об'єктивної сторони та сформулювати висновки щодо особливостей формування відповідних складів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науці кримінального права питання множинності кримінальних правопорушень є предметом активного наукового обговорення. Серед українських дослідників, які присвячували увагу цій тематиці, слід згадати М. І. Бажанова, І. О. Зінченко, В. І. Тютюгіна, О. О. Дудорова, М. І. Мельника. У їхніх працях розглядалися як теоретичні та нормативні аспекти множинності, так і проблеми правозастосування.

Одне з найбільш ґрунтовних визначень кримінального правопорушення було сформульовано на початку минулого століття британським науковцем і політиком К. Кенні у праці «Основи кримінального права», вперше виданій у 1902 році⁵. Досліджуючи особливості англійського кримінального законодавства та його казуїстичної природи, Кенні, як приклад «злочину, сформульованого в обвинувальному акті альтернативно», описав діяння, що вчиняється з одним або кількома можливими намірами, за однієї з можливих якостей особи, або яке полягає у вчиненні чи невчиненні будь-якої з кількох можливих дій.

Приступаючи до аналізу поняття «склад кримінального правопорушення з альтернативними ознаками», слід зауважити, що, попри

⁵ Kenny K. Fundamentals of Criminal Law. English translation from Kaminskaya V.I. Edited and introduced by Nikiforov B.S. M. Publishing House of Foreign Literature. 1949. 600 s.

визначений вектор дослідження, чіткого уявлення про цю категорію, її ознаки та правове значення на сьогодні не сформовано повною мірою. У сучасній кримінально-правовій доктрині існує низка позицій, які не цілком узгоджуються між собою.

Одні дослідники під «альтернативними складами» розуміють склади злочинів, об'єктивна сторона яких становить кілька різних дій, кожна з яких у разі вчинення утворює кримінальне правопорушення⁶. Інші вважають, що такий склад включає в себе вчинення будь-якого з діянь, перелічених у відповідній статті Особливої частини КК⁷. Треті зазначають, що за альтернативного складу законодавець визначає кілька ознак, кожна з яких може замінити іншу⁸.

З викладеного випливає, що кримінально-правова доктрина не лише не містить єдиного визначення складу з альтернативними ознаками, а й характеризується суттєвими розбіжностями в підходах до змісту цього поняття.

Очевидно, що така множинність точок зору не сприяє розробці чітких, науково обґрунтованих правил правової оцінки та нормативного регулювання цього виду складів. Така ситуація потребує уточнення методологічних підходів до правових категорій, зокрема – їхньої структури та здатності до адаптації відповідно до змін соціально-правової дійсності. Правові поняття завжди характеризуються відносною статичністю, завершеністю, тому що вони, з погляду на їх обсяг і зміст, досить чітко фіксують точно визначений рівень (зріз) знань про найбільш загальні та істотні риси і властивості державно-правових явищ певного виду (типу, класу). Однак статичність правових понять не абсолютна, оскільки поглиблення знань є безперервним

⁶ Div. "Pravda Rus'ka" Jaroslava Mudrogo: pochatok vitchiznjanogo zakonodavstva: navch. posib./ uklad.: Demidenko, G. G., Ermolaev, V. M.: vstup.sl. Tatsija, V. Ja. 2-he vyd., zmin. ta dopov. Kharkiv: Pravo, 2017. 392 s.

⁷ Постанова ВСУ від 07.02.2013 р. у справі №5-30кє12. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/32532895> (дата звернення: 01.06.2025).

⁸ Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. С. 67.

процесом. Як і всі наукові поняття, вони рухливі, відрізняються відносним динамізмом, мають тенденцію до розвитку й удосконалення відповідно до поглиблення знань про об'єктивну дійсність, що динамічно розвивається⁹.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що обрана тема дослідження є важливою, а вирішення поставлених питань сприятиме подальшому розвитку теорії одиничних кримінальних правопорушень.

Формулювання цілей. Завдання цієї публікації полягає у вирішенні теоретичних та прикладних проблем, пов'язаних із встановленням та застосуванням кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення з альтернативними ознаками складу та розробка науково обґрунтованих правил їх правової оцінки. Автор прагне показати особливості формування складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками об'єктивної сторони.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення з альтернативними ознаками складається з учинення одного чи декількох чи всіх указаних в диспозиції відповідної статті КК альтернативних діянь (дій, бездіяльності), які різняться за зовнішніми ознаками, котрі, як правило, є однорідними чи схожими і спрямовані на досягнення одних і тих чи однорідних суспільно небезпечних результатів і при цьому юридично оцінених як одне злочинне діяння.

У вченні про об'єктивну сторону в доктрині кримінального права в якості її обов'язкових елементів виділяють суспільно небезпечне діяння (дію чи бездіяльність), суспільно небезпечний наслідок, причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками. У науці кримінального права ці ознаки традиційно розділяють на обов'язкові та факультативні. Єдиної точки зору на обсяг перших, а також їх назву не

⁹ Панов М. І. Проблеми формування понятійного апарату юридичної науки : методологічні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. № 2–3 (33–34). С. 57. Харків: Право, 2003.

існує¹⁰. Крім того розрізняють факультативні ознаки об'єктивної сторони. До факультативних ознак об'єктивної сторони відносять: спосіб, місце, знаряддя і засоби вчинення, час, а також обстановку вчинення кримінального правопорушення. Коли названі альтернативні ознаки факультативного характеру включаються в диспозицію відповідної статті КК, вони набувають характер обов'язкових ознак складу кримінального правопорушення. Як приклад альтернативних способів вчинення діяння, які набули обов'язкового характеру, звернімося до ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 120 КК – «Доведення до самогубства». Цей склад можливий шляхом погроз, жорсткого поводження чи систематичного приниження людської гідності потерпілого. Також можна навести склад кримінального правопорушення, передбаченого частинами 1, 2, 3 ст. 130 КК «Зараження вірусом імунodefіциту людини чи іншої невиліковної хвороби». Ознаки погроз, жорстокого поводження чи систематичного приниження людської гідності, якщо ці ознаки мали місце при вчиненні даного кримінального правопорушення, носять характер не обов'язкових, а факультативних. У теорії кримінального права переважає точка зору, що не існує кримінальних правопорушень, які не спричиняють жодних наслідків. Проте у випадку деяких суспільно небезпечних діянь наслідки можуть мати нематеріальний характер – наприклад, моральну шкоду, яка не піддається кількісному вимірюванню. Саме з цієї причини законодавець не завжди закріплює такі наслідки як обов'язкову ознаку складу відповідного кримінального правопорушення.

Водночас встановлення подібних наслідків, що не підлягають точному виміру звичними методами, є важливим, оскільки вони мають оціночний характер і мають враховуватися під час призначення покарання. У таких випадках питання про причинний зв'язок між вчиненим діянням і суспільно

¹⁰ Матвійчук В. К. Об'єктивна сторона складу злочину: її складові та зміст. *Держава та регіони. Серія Право*. 2013. № 1(39). С. 163.

небезпечним результатом оціночного характеру не розглядається на стадіях досудового розслідування або судового розгляду.

У матеріальних складах кримінальних правопорушень обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є наявність причинного зв'язку між вчиненим діянням і фактичним наслідком. Цей зв'язок, як правило, повинен мати закономірний характер – бути не випадковим, а необхідним. Якщо інші елементи об'єктивної сторони, такі як дія, бездіяльність, наслідки, факультативні ознаки можуть мати альтернативний характер, то причинний зв'язок не може бути альтернативним. Це пояснює, чому в жодній диспозиції статей Особливої частини КК не вказано на альтернативні ознаки причинного зв'язку.

У науковій літературі до складів злочинів з альтернативними ознаками об'єктивної сторони відносять ті, де в межах однієї статті (або навіть однієї її частини) описано кілька однорідних діянь (дій, бездіяльності), наслідків, способів чи засобів вчинення злочину. Такі склади часто називають альтернативними.

Однак низка дослідників вважає, що в подібних випадках йдеться не про альтернативний склад кримінального правопорушення, а про альтернативну диспозицію кримінально-правової норми, яка охоплює кілька окремих складів кримінальних правопорушень, кожен з яких самодостатній. Ми поділяємо позицію, згідно з якою концепція множинності складів кримінальних правопорушень у випадках норм з альтернативними ознаками є неприйнятною. Вона призводить до штучного визнання кількох кримінальних правопорушень там, де фактично має місце одне кримінальне діяння, що містить альтернативні дії. Як правило, все вчинене становить єдине кримінальне правопорушення. Наприклад, склад кримінального правопорушення, передбачений ч. 1 ст. 149 КК «Торгівля людьми» КК, охоплює сім альтернативних способів його вчинення. Відповідними змінами до редакції статті суттєво було доповнено способи (попередня редакція

містила їх лише три) вчинення вербування, переміщення, переховування, передачі або одержання людини: 1) з використанням примусу, 2) викрадення, 3) обману, 4) шантажу, 5) матеріальної чи іншої залежності потерпілого, 6) його уразливого стану або 7) підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію¹¹. Але це не означає, що в цій нормі передбачено сім окремих складів кримінального правопорушення. Йдеться про одне і те саме кримінальне правопорушення, яке може проявлятися через різні форми (альтернативні дії), але об'єднане єдиним умислом. Тому всі дії мають оцінюватися як одне (єдине) кримінальне правопорушення.

Цей підхід закріплений у пункті 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів і їх правові наслідки», де, зокрема, зазначено: «...якщо в одній статті (частині статті Особливої частини КК) передбачено різні за своїм змістом діяння (наприклад, статті 263, 307, 309 КК), їх вчинення у різний час не утворює повторності злочинів у випадках, коли такі діяння охоплювались єдиним умислом особи. У таких випадках дії особи розглядаються як елементи одного злочину (наприклад, незаконне виготовлення, придбання наркотичних засобів і подальше їх зберігання та перевезення; незаконне придбання вогнепальної зброї та боєприпасів і подальше їх зберігання і носіння)»¹².

Однією з необхідних умов для формування складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками об'єктивної сторони є однаковий правовий статус суб'єкта кримінального правопорушення щодо кожної з альтернативних дій (чи бездіяльності). Інакше кажучи, такі склади

¹¹ Сингаївська І. В. Особливості регламентації кримінальної відповідальності за торгівлю людьми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30(69). № 1. С. 99.

¹² Постанова ПВСУ № 7 від 04.06.2010 р. «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів і їх правові наслідки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>.

можливі лише тоді, коли суб'єкт кримінального правопорушення є однаковим для всіх передбачених варіантів поведінки. Це означає, що суб'єкт повинен мати статус або загального суб'єкта (тобто бути фізичною осудною особою, яка досягла віку кримінальної відповідальності), або спеціального суб'єкта – тобто мати загальні ознаки суб'єкта кримінального правопорушення та додаткові спеціальні ознаки.

Яскравим прикладом кримінально-правової норми, в якій реалізується конструкція складу кримінального правопорушення з альтернативними ознаками об'єктивної сторони за умови єдиного правового статусу суб'єкта, є ст. 191 КК. У частині третій цієї статті передбачено кримінальну відповідальність за «привласнення, розтрату чужого майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем». У наведеному складі об'єктивна сторона виражена через альтернативні дії – привласнення, розтрату або заволодіння майном. Однак, незалежно від конкретної форми злочинної поведінки, суб'єктом цього кримінального правопорушення виступає службова особа, тобто спеціальний суб'єкт, який має як загальні ознаки (фізична осудна особа, що досягла віку кримінальної відповідальності), так і спеціальні (службовий статус, доступ до ввіреного або такого, що перебуває у віданні, майна). Таким чином, ст. 191 КК підтверджує, що законодавець може передбачити альтернативні дії в межах одного складу злочину лише за умови, що всі ці дії можуть бути вчинені одним і тим самим суб'єктом, який має відповідний правовий статус. Такий підхід забезпечує внутрішню логічну узгодженість кримінально-правової норми та гарантує однакове застосування закону на практиці.

При конструюванні складів кримінальних правопорушень із альтернативними ознаками об'єктивної сторони важливо враховувати, що всі елементи об'єктивної сторони (діяння, спосіб, засоби та знаряддя вчинення злочину, а також інші характеристики) повинні бути тісно пов'язані із суб'єктом кримінального правопорушення, який має певні спільні юридичні

ознаки. У ситуаціях, коли законодавець прагне встановити підвищену відповідальність для спеціального суб'єкта, доцільним є формулювання окремого складу кримінального правопорушення – або в межах відповідної частини статті, або у вигляді самостійної кримінально-правової норми.

Крім того, важливою умовою для обґрунтованого застосування конструкцій із альтернативними ознаками об'єктивної сторони є однорідність ознак суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. По-перше, діяння повинні характеризуватися однаковою формою вини – умисел або необережність. По-друге, якщо в диспозиції норми вказані факультативні ознаки суб'єктивної сторони, такі як мотив чи мета, вони повинні бути спільними для всіх альтернативних діянь, охоплених диспозицією.

Наприклад, в ст. 149 КК передбачена відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини. Частина перша цієї статті також містить перелік альтернативних дій, що утворюють об'єктивну сторону злочину, а саме: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію. Таким чином, у правозастосовній практиці спостерігається підхід до побудови складу кримінального правопорушення торгівлі людьми як такого, що має альтернативні ознаки об'єктивної сторони. Однак при кваліфікації таких кримінальних правопорушень важливо враховувати, що кожне з альтернативних діянь (наприклад, вербування або передача) є самостійним способом вчинення кримінального правопорушення і достатнім для настання кримінальної відповідальності за умови наявності інших елементів складу, зокрема форми вини, мети експлуатації та спеціальних способів впливу на потерпілого.

Також слід зазначити, що важливу роль відіграє визначення поняття «експлуатація». Під експлуатацією людини слід розуміти всі форми

сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення(удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, примусове одруження, примусове втягнення в зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

Однією з важливих вимог до побудови складів кримінальних правопорушень із альтернативними ознаками об'єктивної сторони є необхідність використання таких діянь, які є за можливості однорідними або рівнозначними за ступенем суспільної небезпеки. Наприклад, у ч. 1 ст. 307 КК передбачено кримінальну відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Зазначені діяння вказані як альтернативні способи вчинення кримінального правопорушення. Проте постає питання щодо їх однакової правової природи та ступеня суспільної небезпеки. Зокрема, такі дії, як придбання, зберігання та перевезення наркотичних засобів, як правило, носять підготовчий або допоміжний характер стосовно збуту, виробництва чи виготовлення. Водночас виготовлення та збут наркотичних засобів, як правило, прямо спрямовані на забезпечення їх подальшого незаконного обігу, що об'єктивно є більш небезпечними для суспільства. Варто також враховувати, що відповідно до ч. 2 ст. 14 КК готування до кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання, не тягне за собою кримінальної відповідальності. Однак злочини, передбачені ч. 1 ст. 307 КК, належать до категорії тяжких злочинів. Це ставить під сумнів обґрунтованість законодавчого підходу до прирівнювання за рівнем суспільної небезпеки таких альтернативних дій, як

придбання, зберігання і перевезення, – до більш активних форм, таких як виготовлення або збут.

Таким чином, при формулюванні складів кримінальних правопорушень із множинними альтернативними діями доцільно враховувати не лише їх зовнішню юридичну рівність, а й реальну суспільну небезпечність, характер правовідносин, які вони порушують, а також функціональну роль кожного діяння в структурі злочинної діяльності.

Висновки:

Проведений аналіз теоретичних засад та практичних аспектів конструювання складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками об'єктивної сторони дозволяє зробити низку важливих висновків, які мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку кримінально-правової доктрини і практики правозастосування.

1. Кримінальні правопорушення з альтернативними ознаками об'єктивної сторони слід розглядати як окрему підгрупу у категорії простих одиничних складів кримінальних правопорушень, які характеризуються тим, що будь-яка з альтернативних дій, передбачених диспозицією відповідної статті Особливої частини КК, є достатньою для утворення закінченого складу кримінального правопорушення. Таким чином, включення до складу кримінального правопорушення альтернативних ознак об'єктивної сторони свідчить про прагнення законодавця охопити різні форми злочинної поведінки в межах єдиної правової конструкції, що сприяє більш гнучкому та обґрунтованому підходу до правової кваліфікації діяння залежно від конкретних обставин його вчинення.

2. Аналіз доктринальних підходів свідчить про відсутність єдиного визначення складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками, що призводить до неоднозначного тлумачення цього виду у науковій літературі та правозастосовній практиці. Вирішення цієї проблеми вимагає систематизації та уніфікації критеріїв віднесення кримінальних

правопорушень до цього виду, з урахуванням сутності альтернативності, її змісту та правового значення.

3. Важливою умовою для побудови складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками об'єктивної сторони є єдність суб'єкта кримінального правопорушення, який повинен мати однаковий правовий статус щодо кожного з альтернативних діянь (дій або бездіяльності). Це забезпечує цілісність правової конструкції, сприяє однаковому тлумаченню та застосуванню кримінального закону на практиці, а також унеможливорює необґрунтоване розширення складів кримінального правопорушення в межах однієї кримінально-правової норми.

4. Альтернативність у складі кримінального правопорушення найчастіше проявляється у формі різних, але однорідних за своєю природою діянь, способів, засобів або обставин, які спрямовані на досягнення однакового суспільно небезпечного результату. Водночас причинний зв'язок між діянням і наслідком, як обов'язковий елемент об'єктивної сторони матеріальних складів кримінальних правопорушень, не може бути альтернативним, що виключає його розгляд у структурі альтернативних ознак.

5. Конструкція складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками сприяє більш гнучкому та комплексному підходу до кваліфікації кримінальних правопорушень, особливо у випадках, коли одне й те саме суспільно небезпечне діяння може вчинятися різними способами або формами, що закономірно відображає реальність кримінальної поведінки.

6. Практичне застосування механізмів конструювання таких складів кримінальних правопорушень повинно супроводжуватися суворим дотриманням принципу законності, забезпеченням правової визначеності та рівності сторін кримінального процесу, що гарантує ефективне і справедливе притягнення до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Академічний тлумачний словник (1970–1980) в одинадцяти томах URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 01.06.2025).
2. Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: монографія. Харків: ФІНН, 2008. 336 с.
3. Бажанов М. І. Множинність злочинів за кримінальним правом України Харків: Право, 2000. 128 с.
4. Шевченко Є. В., Перець В. А. До питання про види складів кримінальних правопорушень з альтернативними ознаками. *Економічна теорія та право*. № 3 (58) 2024. С. 57–75.
5. Kenny K. Fundamentals of Criminal Law. English translation from Kaminskaya V. I. Edited and introduced by Nikiforov B.S. M. Publishing House of Foreign Literature. 1949. 600 s.
6. «Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства : навч. посіб. / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв ; вступ. сл. В. Я. Тація. 2-ге вид., змін. та допов. Харків: Право, 2017. 392 с.
7. Постанова ВСУ від 07.02.2013 р. у справі № 5-30кс12 URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/32532895> (дата звернення: 01.06.2025).
8. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 512 с.
9. Панов М. І. Проблеми формування понятійного апарату юридичної науки: методологічні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. № 2–3 (33–34). С. 54–67. Харків: Право, 2003.
10. Матвійчук В. К. Об'єктивна сторона складу злочину: її складові та зміст. *Держава та регіони. Серія Право*. 2013. № 1(39). С. 163–168.
11. Сингаївська І. В. Особливості регламентації кримінальної відповідальності за торгівлю людьми. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30(69). № 1. С. 98–102.
12. Постанова ПВСУ №7 від 04.06.2010 р. «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів і їх правові наслідки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>.

REFERENCES

1. Akademichniy tлумachniy slovnyk (1970–1980) v odinadtsiaty tomakh URL: <https://sum.in.ua/> (data zvernennja: 01.06.2025) [in Ukrainian].
2. Zinchenko, I. O., Tjutjugin, V. I. (2008). Mnoghinnist zlochiniv: ponjattja, vidi, pryznachennja pokarannja. Kharkiv: FINN [in Ukrainian].
3. Bazhanov, M. I. (2000). Mnoghinnist zlochiniv za criminal'nim pravom Ukraini. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

4. Shevchenko, E. V., Perets, V. A. (2024). Do pytannja pro vidi skladiv kriminal'nikh pravoporushenn z alternativnimi oznakami. *Ekonomichna teorija ta parvo*, № 3 (58), 57–75 [in Ukrainian].
5. Kenny, K. (1949). *Fundamentals of Criminal Law*. English translation from Kaminskaya V. I. Edited and introduced by Nikiforov B.S. M. Publishing House of Foreign Literature.
6. «Pravda Rus'ka» Jaroslava Mudrogo: pochatok vitchiznjanogo zakonodavstva. (2017). G. G. Demidenko, V. M. Ermolaev (Eds.). vstup.sl. V. Ja. Tatsija, Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
7. Postanova VSU vid 07.02.2013 r. u spravi № 5-30ks12. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/32532895> (data zvernennia: 01.06.2025) [in Ukrainian].
8. Navrotskyi, V. O. (2009). *Osnovy kryminal'no-pravovoi kvalifikatsii*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
9. Panov, M. I. (2003). Problemy formuvannja ponjatijnoho aparatu yurydychnoi nauki: metodologichni aspekty. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2–3 (33–34), 54–67. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
10. Matviichuk, V. K. (2013). Obiektivna storona skladu zlochynu: yii skladovi ta zmist. *Derzhava ta rehiony. Serija Pravo*, 1(39), 163–168 [in Ukrainian].
11. Synhaivska, I. V. (2019). Osoblyvosti rehlamentatsii kryminalnoi vidpovidalnosti za torhivliu liudmy. Vcheni zapysky *Tavrijskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serija: Yurydychni nauky*, 30(69), № 1, 98–102 [in Ukrainian].
12. Postanova PVSU №7 vid 04.06.2010 r. «Pro praktyku zastosuvannja sudamy kryminalnoho zakonodavstva pro povtornist, skupnist i retsydyv zlochiniv ta yikh pravovi naslidky». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text> [in Ukrainian].

Perets V. A. Before fooding the methods of legislative technology in the construction of criminal warehouses with alternative signs of the objective side

The article presents a comprehensive study of the criminal law nature of the elements of criminal offenses with alternative features of the objective side. Theoretical foundations for the classification of singular criminal offenses are revealed, and the place and characteristics of alternative elements within the criminal law system are defined. The author analyzes the approaches of domestic and foreign scholars to the concept of alternativity within the elements of a criminal offense, focusing on its substantive content, structural characteristics, and normative regulation.

The study identifies that there is no unified approach in contemporary criminal law doctrine to interpreting the concept of an «element with alternative features», which leads to ambiguity in law enforcement practice. The necessity of a clear distinction between alternative actions in the disposition of an article and

separate elements of criminal offenses is substantiated. Key conditions for the application of the construction of an alternative element are considered, including: the unity of the subject of the criminal offense, the homogeneity of forms of guilt, the commonality of motive and purpose, and the equivalence of the social danger posed by each of the alternative actions.

It is concluded that it is expedient to formalize general criteria for constructing elements with alternative features, which would increase the level of legal certainty, ensure consistency in law enforcement, prevent misclassification, and guarantee adherence to the principle of legality. The proposed theoretical provisions can be used both in scientific research and in the practice of pre-trial investigation and judicial proceedings in criminal cases.

Key words: *Alternative features; Single criminal offense; Continuing crime; Multiplicity of criminal offenses; Elements of a criminal offense.*